

Tomasz Jaroszyński

Politechnika Warszawska, Polska

e-mail: tomasz.jaroszynski@pw.edu.pl

ORCID: 0000-0001-9654-7964

KODEKS ETYKI LEKARZA WETERYNARII – WYBRANE PROBLEMY PRAWNE

THE CODE OF ETHICS FOR VETERINARY SURGEONS – SELECTED LEGAL PROBLEMS

Abstract

The Code of Ethics for Veterinary Surgeons (the Code), as a legal act of the self-government within the profession in which the public repose confidence, should not go beyond the limits set by Article 17 of the Polish Constitution. Under this provision, the self-governments in professions of public confidence are to represent the practitioners and concern themselves with the proper practice of those professions in accordance with, and for the purpose of protecting, the public interest. Moreover, since the Code is a normative regulation of internal nature, it should be drawn up in line with the principles of legislative drafting and may not infringe the acts of universally binding law. The aim of this paper is to find out whether the Code conforms to the above assumptions. Special attention is drawn to the relations between the Code and the practice of the veterinary profession. The compliance of the Code with the Polish Constitution and other legal issues relating to the Code are also discussed. The paper concludes with proposed amendments that should be introduced to the Code.

KEYWORDS

professional ethics, code of ethics, veterinary surgeons/veterinarians, profession of public confidence, professional self-government, principles of legislative drafting

SŁOWA KLUCZOWE

etyka zawodowa, kodeks etyki, lekarze weterynarii, zawód zaufania publicznego, samorząd zawodowy, zasady techniki prawodawczej

1. WPROWADZENIE

Uznanie zawodu lekarza weterynarii za zawód zaufania publicznego wiąże się z konsekwencjami obejmującymi m.in. obowiązek przestrzegania zasad etyki zawodowej przez osoby wykonujące ten zawód. Zasady te, zebrane w Kodeksie Etyki Lekarza Weterynarii (dalej: KELW), wyznaczają standardy wykonywania zawodu, a ich naruszenie może prowadzić do poważnych konsekwencji, włącznie z utratą prawa wykonywania zawodu.

Obowiązywanie kodeksu etyki zawodowej jest jednym z elementów definiujących status zawodu zaufania publicznego, o którym mowa w art. 17 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.¹. Zgodnie z tym przepisem w drodze ustawy można tworzyć samorządy zawodowe, reprezentujące osoby wykonujące zawody zaufania publicznego i sprawujące pieczę nad należyтым wykonywaniem tych zawodów w granicach interesu publicznego i dla jego ochrony². Według Trybunału Konstytucyjnego nie ma wątpliwości, że izby lekarsko-weterynaryjne są samorządem zawodowym w rozumieniu art. 17 ust. 1 Konstytucji RP³. Jak wskazał Trybunał Konstytucyjny, zawód lekarza weterynarii, będący zawodem zaufania publicznego, jest zorganizowany w taki sposób, że samorząd zawodowy sprawuje pieczę nad należyтым i sumiennym wykonywaniem tego zawodu, m.in. poprzez ustanowienie standardów wykonywania zawodu lekarza weterynarii w postaci zasad etyki i deontologii weterynaryjnej, sprawowanie nadzoru i kontroli, a w przypadku jakichkolwiek naruszeń – sprawowanie sądownictwa dyscyplinarnego z zakresu odpowiedzialności zawo-

¹ Dz.U. nr 78, poz. 483, z późn. zm.; dalej: Konstytucja RP.

² Na ten temat zamiast wielu zob. K. Dąbrowski, *Zawody zaufania publicznego na gruncie Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.*, Warszawa 2022, s. 99 i n.

³ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 22 maja 2001 r., K 37/00, OTK 2001, nr 4, poz. 86.

dowej lekarzy⁴. Dopuszczając ustawowe tworzenie samorządów zawodowych, ustrojodawca umożliwił kształtowanie instytucji, które nie tylko reprezentują na zewnątrz osoby wykonujące tego rodzaju zawody, lecz także dążą do zapewnienia należytego wykonywania tych zawodów, zawsze jednak w granicach interesu publicznego i dla jego ochrony⁵.

Można przyjąć, że powinien istnieć ogólny model zakresu i treści regulacji znajdujących się w kodeksach etyki zawodowej wszystkich zawodów zaufania publicznego⁶. Jednocześnie w aktach tych nieodzowny jest pewien stopień odrębności, wynikających przede wszystkim ze specyfiki wykonywania danego zawodu⁷.

Punktem wyjścia w niniejszym artykule jest przedstawienie KELW jako aktu normatywnego o charakterze wewnętrznym oraz określenie obszaru jego regulacji jako kodeksu etyki zawodu zaufania publicznego. Szczególna uwaga będzie poświęcona temu, w jakim stopniu postanowienia tego aktu powinny obejmować różne formy wykonywania zawodu lekarza weterynarii. Następnie zostanie poruszony wątek zgodności KELW z Konstytucją RP, a także zostaną wskazane postanowienia KELW nasuwające największe zastrzeżenia prawne. W podsumowaniu znajdą się wnioski dotyczące założeń i zakresu zmian, które powinny zostać wprowadzone w omówionym kodeksie.

Wymaga wyjaśnienia, że poniższa analiza ma charakter formalnoprawny i ogranicza się do wybranych zagadnień. Kompleksowe omówienie KELW i jego wszelkich niedociągnięć wymagałoby nie tylko obszerniejszego opracowania, ale również spojrzenia z perspektywy osób wykonujących zawód lekarza weterynarii.

2. KELW JAKO AKT WEWNĘTRZNY SAMORZĄDU LEKARZY WETERYNARII

Artykuł 10 ust. 1 ustawy z dnia 21 grudnia 1990 r. o zawodzie lekarza weterynarii i izbach lekarsko-weterynaryjnych⁸ wśród zadań samorządu lekarzy

⁴ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 18 marca 2003 r., K 50/01, OTK-A 2003, nr 3, poz. 21.

⁵ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 22 maja 2001 r., K 37/00, OTK 2001, nr 4, poz. 86. Więcej na ten temat zob. M. Szydło, *Komentarz do art. 17*, (w:) M. Safjan, L. Bosek (red.), *Konstytucja RP. Komentarz do art. 1–86*, t. 1, Legalis/el. 2016.

⁶ Na temat sporów co do konieczności kodyfikowania zasad etyki zawodowej zob. P. Skuczyński, *Etyka adwokatów i radców prawnych*, Warszawa 2016, s. 77.

⁷ Por. J. Helios, W. Jedlecka, A. Ławniczak, *Rola lekarza weterynarii w ochronie zwierząt i ich praw*, (w:) J. Helios, W. Jedlecka, A. Ławniczak, *Aspekty prawne, filozoficzne oraz religijne ochrony roślin i zwierząt – wybrane zagadnienia*, Wrocław 2016, s. 129.

⁸ Tekst jedn. Dz.U. z 2023 r., poz. 154; dalej: u.z.l.w.

weterynarii wymienia sprawowanie pieczy i nadzoru nad należytych i sumiennym wykonywaniem zawodu lekarza weterynarii, a także ustanawianie obowiązujących lekarzy weterynarii zasad etyki i deontologii weterynaryjnej oraz dbałość o ich przestrzeganie. W myśl art. 37 pkt 1 u.z.l.w. zasady etyki i deontologii weterynaryjnej uchwała Krajowy Zjazd Lekarzy Weterynarii⁹. Obecnie obowiązuje Kodeks Etyki Lekarza Weterynarii, stanowiący załącznik do uchwały nr 3/2008/VII Nadzwyczajnego VII Krajowego Zjazdu Lekarzy Weterynarii z dnia 26 stycznia 2008 r. w sprawie uchwalenia Kodeksu Etyki Lekarza Weterynarii. Kodeks Etyki Lekarza Weterynarii został podzielony na 2 części: część ogólną (art. 1–11) oraz część szczegółową (art. 12–47), w której wydzielono 5 rozdziałów – I „Zasady postępowania lekarza weterynarii wobec zwierząt, ich właścicieli i opiekunów”, II „Rola lekarza weterynarii w ochronie zdrowia publicznego oraz ochronie środowiska i praw zwierząt”, III „Doświadczenia na zwierzętach”, IV „Stosunki wzajemne między lekarzami weterynarii”, V „Przepisy końcowe”.

Biorąc pod uwagę systemowe umiejscowienie KELW w polskim prawie oraz orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego, na aprobatę zasługuje stanowisko, że KELW ma – co do zasady – charakter aktu normatywnego¹⁰. Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Trybunału Konstytucyjnego przez akt normatywny rozumie się akt ustanawiający normy prawne o charakterze generalnym (skierowane do pewnej klasy adresatów wyróżnionych z uwagi na jakąś ich wspólną cechę) i abstrakcyjnym (ustanawiającym pewne wzory zachowań)¹¹. Zdaniem Trybunału Konstytucyjnego przy rozstrzyganiu o normatywności aktu prawnego decydujące znaczenie ma treść, a nie forma aktu, zaś przy ocenie trzeba brać pod uwagę

⁹ Wymaga odnotowania, że w przepisach ustawy o zawodzie lekarza weterynarii posłużono się sformułowaniem „zasady etyki i deontologii weterynaryjnej”, natomiast w tytule aktu, który ma być ich zbiorem, jest mowa wyłącznie o etyce. Analiza pojęć „etyka zawodowa” i „deontologia zawodowa” wykracza poza ramy niniejszej publikacji. Przyjmując założenie, że są one w dużej mierze zbieżne, a ich skrupulatne rozgraniczenie na gruncie normatywnym nie ma uzasadnienia, chociażby uwzględniając, że w przypadku niektórych zawodów zaufania publicznego (np. radców prawnych) ustawodawca używa wyłącznie terminu „zasady etyki”. Na temat podobieństw między wymienionymi pojęciami zob. K. Zacharzewski, *Wpływ kodeksów deontologicznych na powstanie, treść i wykonywanie zobowiązań umownych*, (w:) E. Gniewek, K. Górka, P. Machnikowski (red.), *Zaciąganie i wykonywanie zobowiązań*, Warszawa 2010, s. 490.

¹⁰ Problem ten nie jest jednoznacznie oceniany w doktrynie prawa. Zob. m.in. A. Korytowska, *Problem zgodności Kodeksu Etyki Lekarskiej z Konstytucją RP*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2009, z. 1, s. 53; P. Łabieniec, *Etyka – etyka zawodowa – prawo (zarys problematyki)*, „Prokurator” 2002, nr 2, s. 21; R. Tymiński, *Przestrzeganie zasad etyki lekarskiej*, (w:) R. Tymiński, *Wykonywanie zawodu lekarza i lekarza dentyści. Aspekty administracyjno-prawne*, LEX/el. 2019.

¹¹ Zob. orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego z dnia 7 czerwca 1989 r., U 15/88, OTK 1989, nr 1, poz. 10.

także systemowe powiązania danego aktu z innymi aktami systemu prawnego uznawanymi niewątpliwie za normatywne¹².

Kodeks Etyki Lekarza Weterynarii jest aktem wewnętrznym, ściślej rzecz biorąc – aktem wewnętrznym samorządu zawodowego lekarzy weterynarii¹³, musi zatem być zgodny z aktami prawa powszechnie obowiązującego, a przede wszystkim z Konstytucją RP. W kwestii dokonywania oceny zgodności KELW z Konstytucją RP warto odwołać się do orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego dotyczącego Kodeksu etyki lekarskiej. Trybunał stwierdził wprawdzie brak swojej właściwości co do ocen norm etycznych zawartych w tym kodeksie, lecz przyjął, że normy kodeksu dookreślające normy prawne zawarte w ustawie o izbach lekarskich mogą stanowić przedmiot badania Trybunału Konstytucyjnego z punktu widzenia ich legalności¹⁴. Utrwalona linia orzecznicza Trybunału Konstytucyjnego wskazuje, że jeżeli w aktach prawnych odnajdujemy jakąkolwiek treść normatywną, nie ma podstaw do wyłączenia ich spod kontroli konstytucyjności czy legalności, zwłaszcza gdy w grę wchodzi ochrona praw i wolności człowieka i obywatela. Trybunał Konstytucyjny stosuje w takich sytuacjach swoiste domniemanie normatywności aktów prawnych. W przeciwnym wypadku, spośród dużej liczby takich aktów, wydawanych przez różne organy państwa, a niekiedy także inne podmioty, większość pozostawałaby poza instytucjonalną kontrolą ich konstytucyjności lub legalności¹⁵.

Co więcej, należy mieć na względzie art. 15 ust. 1 u.z.l.w., zgodnie z którym minister właściwy do spraw rolnictwa może zaskarżyć do Sądu Najwyższego uchwałę organu okręgowej izby lekarsko-weterynaryjnej lub Krajowej Izby Lekarsko-Weterynaryjnej pod zarzutem niezgodności z prawem. Sąd Najwyższy utrzymuje w mocy zaskarżoną uchwałę bądź ją uchyla. Wynika z tego, że naruszenie wymagań związanych z tym, że KELW jest aktem normatywnym o charakterze wewnętrznym, może skutkować jego zaskarżeniem do Sądu Najwyższego (np. pod zarzutem niezgodności z Konstytucją RP lub ustawą). Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Sądu Najwyższego sprzeczne z prawem są uchwały samorządu zawodowego, których treść jest niezgodna z normami wynikającymi z przepisów ustawy, wykracza poza kompetencje organu bądź wywołuje skutki nie do pogodzenia z poczuciem praworządności¹⁶.

¹² Zob. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 23 kwietnia 2008 r., SK 16/07, OTK-A 2008, nr 3, poz. 45. Więcej na ten temat zob. M. Zubik, *Glosa do wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 23 kwietnia 2008 r. (sygn. akt SK 16/07)*, „Przegląd Sejmowy” 2008, nr 6, s. 236.

¹³ Zob. P. Król, *Metoda regulacji na gruncie ustawy o zawodzie lekarza weterynarii*, (w:) J. Zimmermann (red.), *Wartości w prawie administracyjnym*, LEX/el. 2015.

¹⁴ Postanowienie Trybunału Konstytucyjnego z dnia 7 października 1992 r., U 1/92, OTK 1992, nr 2, poz. 38. Więcej na ten temat zob. A. Korytowska, *Problem zgodności Kodeksu...*, s. 53.

¹⁵ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 23 kwietnia 2008 r., SK 16/07, OTK-A 2008, nr 3, poz. 45. Por. także wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 29 kwietnia 2020 r., SK 24/19, OTK-A 2020, poz. 19.

¹⁶ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 maja 2016 r., III ZS 5/13, LEX nr 1318425.

Dodatkowo trzeba poruszyć kwestię legislacyjnej poprawności KELW. Zasady sporządzania aktów normatywnych zostały określone w załączniku do rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 20 czerwca 2002 r. w sprawie „Zasad techniki prawodawczej”¹⁷. Dział VI Zasad techniki prawodawczej (dalej: ZTP) odnosi się do projektów aktów normatywnych o charakterze wewnętrznym¹⁸. Wobec tego, że KELW spełnia kryteria aktu normatywnego o charakterze wewnętrznym, przy jego opracowywaniu należy uwzględniać ZTP. Podstawowym przepisem w tym obszarze jest § 141 ZTP, stanowiący, że do projektów uchwał i zarządzeń stosuje się odpowiednio zasady wyrażone w dziale V, z wyjątkiem § 132, w dziale II oraz w dziale I rozdziały 2–7 ZTP, o ile zasady zawarte w dziale VI ZTP nie stanowią inaczej. Poprawność legislacyjna KELW pozostawia wiele do życzenia¹⁹, jednak omówienie naruszeń ZTP w tym akcie wykracza poza ramy niniejszego opracowania.

3. OBOWIĄZEK PRZESTRZEGANIA KELW

Jak stanowi art. 4 u.z.l.w., lekarz weterynarii obowiązany jest wykonywać zawód ze szczególną starannością, w oparciu o zasady etyki i deontologii weterynaryjnej. W myśl art. 19 pkt 1 u.z.l.w. członkowie samorządu lekarzy weterynarii są obowiązani przestrzegać zasad etyki i deontologii weterynaryjnej oraz innych przepisów związanych z wykonywaniem zawodu lekarza weterynarii, a także uchwał władz i organów samorządu lekarzy weterynarii. Na mocy art. 45 u.z.l.w. członkowie samorządu podlegają odpowiedzialności zawodowej przed sądami lekarsko-weterynaryjnymi za postępowanie sprzeczne z zasadami etyki i deontologii weterynaryjnej oraz za naruszenie przepisów o wykonywaniu zawodu lekarza weterynarii²⁰. Przepis ten stanowi zatem swego rodzaju zabezpieczenie respektowania zasad etyki i deontologii weterynaryjnej²¹. Uzupełnieniem tej regulacji jest art. 59 u.z.l.w., stanowiący, że członkowie sądów lekarsko-wete-

¹⁷ Tekst jedn. Dz.U. z 2016 r., poz. 283.

¹⁸ Wprawdzie twórcy ZTP utożsamili tę kategorię aktów z uchwałami i zarządzeniami, ale nie powinno ulegać wątpliwości, że nie chodzi tutaj wyłącznie o akty w ten sposób nazwane. Zob. G. Wierczyński, *Redagowanie i ogłaszanie aktów normatywnych. Komentarz*, LEX/el. 2010.

¹⁹ Począwszy od posłużenia się w KELW artykułem, a nie – jak należało – paragrafem jako podstawową jednostką redakcyjną.

²⁰ O charakterze odpowiedzialności dyscyplinarnej jako odpowiedzialności typu karnego zob. D. Sylwestrzak, *Ochrona praw jednostki przed sądem administracyjnym w sprawach dyscyplinarnych*, Warszawa 2022, s. 15 i n.

²¹ Por. J. Wyrembak, *Naruszenie zasad etyki lub deontologii jako podstawa odpowiedzialności zawodowej lekarza*, „Studia Iuridica” 2004, t. XLIII, s. 245.

rynaryjnych w zakresie orzekania są niezawiśli i podlegają tylko ustawom oraz obowiązującym zasadom etyki i deontologii weterynaryjnej.

Artykuł 46 ust. 1 u.z.l.w. upoważnia sąd lekarsko-weterynaryjny do orzekania kar: 1) upomnienia, 2) nagany, 3) zawieszenia prawa wykonywania zawodu lekarza weterynarii na okres od trzech miesięcy do trzech lat, 4) pozbawienia prawa wykonywania zawodu. Lekarz weterynarii zawieszony w prawie wykonywania zawodu nie może wykonywać zawodu w żadnej formie, zaś kara pozbawienia prawa wykonywania zawodu powoduje skreślenie z rejestru członków okręgowej izby lekarsko-weterynaryjnej (art. 51 ust. 2 i 3 u.z.l.w.). W razie prawomocnego ukarania karą zawieszenia lub pozbawienia prawa wykonywania zawodu stosunek pracy lekarza weterynarii wygasa z mocy prawa; wygaśnięcie to pociąga za sobą skutki, jakie przepisy prawa wiążą z rozwiązaniem umowy o pracę bez wypowiedzenia z winy pracownika (art. 51 ust. 4 u.z.l.w.)²².

Możliwość wymierzenia kary pozbawienia prawa wykonywania zawodu za naruszenie zasad etyki i deontologii weterynaryjnej uwypukla znaczenie KELW jako aktu, w którym uregulowano te zasady²³. Nie może być on traktowany jako swego rodzaju zbiór dobrych praktyk, ponieważ jest aktem o charakterze normatywnym, wyznaczającym jego adresatom normy określonego postępowania²⁴. Niezależnie od doktrynalnych sporów o to, co powinno znaleźć się w KELW i jaki jest charakter prawny jego postanowień, już same konsekwencje naruszenia określonych w nich zasad skłaniają do tezy, że akt ten powinien zawierać regulacje precyzyjne pod względem zakresowym oraz treściowym²⁵.

4. DOPUSZCZALNY ZAKRES REGULACJI KELW

Do analizy zakresowej KELW niezbędne jest w pierwszej kolejności udzielenie odpowiedzi na pytanie, jakiego rodzaju sprawy powinny być w nim uregulowane, a jakie – co do zasady – powinny być z niego wykluczone. W stosunku do KELW podstawowe znaczenie ma art. 17 Konstytucji RP, który wyznacza granice tego, czym powinien zajmować się samorząd zawodu zaufania publicznego.

²² Na temat odpowiedzialności dyscyplinarnej lekarzy weterynarii zob. J. Helios, *Rola deontologii weterynaryjnej w ochronie zwierząt i ich praw*, „Przegląd Prawa i Administracji” 2017, t. 108, s. 137.

²³ Por. M. Biliński, *Podstawy aksjologiczne regulacji wykonywania tzw. zawodów zaufania publicznego*, (w:) A. Powałowski (red.), *Aksjologia publicznego prawa gospodarczego*, Warszawa 2022, s. 175.

²⁴ Por. R. Kubiak, *Kodeks Etyki Lekarskiej. Odcinek 3: Czy zasady Kodeksu Etyki Lekarskiej obowiązują lekarza?*, „Medycyna Praktyczna” 2013, nr 3, s. 130.

²⁵ Por. L. Bartkowiak, T. Maksymiuk, *Budowa i funkcje kodeksu etyki zawodowej na przykładzie Kodeksu etyki lekarskiej*, „Medyczna Wokanda” 2018, nr 11, s. 38.

Z przepisu można wywnioskować, że przedmiotem regulacji aktów wewnętrznych takiego samorządu (w tym kodeksów etyki zawodowej) powinny być wyłącznie sprawy, które dotyczą: 1) reprezentowania osób wykonujących taki zawód, lub 2) sprawowania pieczy nad należytym wykonywaniem tego zawodu w granicach interesu publicznego i dla jego ochrony.

Idąc dalej, trzeba uwzględnić specyfikę KELW jako aktu dotyczącego zasad etyki zawodowej. Zgodnie z jedną z koncepcji przez etykę zawodową jest rozumiany zbiór reguł porządkujących relacje profesjonalista – klient, w którym horyzont wyznacza dobro klienta²⁶. Reguły te są czymś dodatkowym w stosunku do powszechnie obowiązujących w danej kulturze norm moralnych i stanowią moralne uzupełnienie neutralnych etycznie zasad wykonania zawodu, tzw. norm sprawności profesjonalnej – wiedzy mówiącej, jak należy postępować, aby osiągać cele wynikające z definicji zawodu²⁷. Wskazuje się, że etyki zawodowe zawierają trzy rodzaje norm: 1) dotyczące technicznych aspektów wykonywania zawodu, 2) ustalające relację grupy zawodowej do społeczeństwa, a w szczególności wyznaczające stosunek profesjonalisty do odbiorcy jego usług, 3) określające stosunki między przedstawicielami zawodu²⁸.

Ponadto trzeba zauważyć, że adresatem KELW jako aktu wewnętrznego powinny być wyłącznie osoby zrzeszone w samorządzie zawodowym lekarzy weterynarii, a jego wpływ na konstytucyjne prawa i wolności jednostki ogranicza się do sfery wolności wykonywania zawodu i podejmowania działalności gospodarczej²⁹.

W rezultacie można przyjąć, że KELW powinien zawierać (co do zasady) przepisy stanowiące wiążące reguły postępowania, dotyczące wyłącznie wykonywania zawodu lekarza weterynarii³⁰. Jak wynika z art. 1 u.z.l.w., wykonywanie tego zawodu polega na ochronie zdrowia zwierząt oraz weterynaryjnej ochronie zdrowia publicznego i środowiska, w tym: 1) badaniu stanu zdrowia zwierząt; 2) rozpoznawaniu, zapobieganiu i zwalczaniu chorób zwierząt; 3) leczeniu zwierząt oraz wykonywaniu zabiegów chirurgicznych; 4) wydawaniu opinii i orzeczeń lekarsko-weterynaryjnych; 5) badaniu zwierząt rzeźnych, mięsa i innych produktów pochodzenia zwierzęcego; 6) sprawowaniu czynności związanych z nadzorem weterynaryjnym nad obrotem zwierzętami oraz warunkami sanitarno-weterynaryjnymi miejsc gromadzenia zwierząt i przetwarzania produktów pochodzenia zwierzęcego; 7) badaniu i ocenie weterynaryjnej jakości pasz

²⁶ W przypadku KELW relacje z klientami mają szczególny charakter, gdyż obejmują obowiązki lekarzy weterynarii zarówno wobec właścicieli zwierząt, jak i samych zwierząt.

²⁷ Zob. P. Łuków, *Granice zgody: autonomia zasad i dobro pacjenta*, Warszawa 2005, s. 26.

²⁸ M. Kulesza, M. Niziołek, *Etyka służby publicznej*, Warszawa 2010, s. 57.

²⁹ Zob. K. Dąbrowski, *Zawody zaufania publicznego...*, s. 99 i n.

³⁰ Por. A. Górski, M. Pannert, *Standard wykonywania zawodu lekarza*, (w:) A. Górski, M. Grassmann, E. Sarnacka (red.), *Standard wykonywania zawodów medycznych*, Warszawa 2019, s. 25.

i pasz leczniczych oraz warunków ich wytwarzania i dystrybucji; 8) stosowaniu produktów leczniczych weterynaryjnych wydawanych z przepisu lekarza weterynarii; 9) wydawaniu recept na produkty lecznicze, z wyłączeniem produktów leczniczych weterynaryjnych, które będą stosowane u zwierząt. Za wykonywanie zawodu lekarza weterynarii uważa się także pracę na stanowiskach wymagających kwalifikacji lekarza weterynarii, określonych w odrębnych przepisach. Uogólniając można stwierdzić, że zawód lekarza weterynarii można wykonywać w dwóch podstawowych formach: jako prywatną praktykę o charakterze działalności gospodarczej oraz w ramach Inspekcji Weterynaryjnej wchodzącej w skład administracji rządowej³¹. Należałoby zatem ustalić, czy zakres działalności w ramach wykonywania zawodu lekarza weterynarii, określony przepisami ustawowymi, znajduje odzwierciedlenie w postanowieniach KELW.

W świetle powyższych założeń w odniesieniu do KELW nasuwają się następujące uwagi.

Artykuł 8 ust. 2 KELW określa, że „publikacje lekarzy weterynarii w czasopiśmie innych niż weterynaryjne nie mogą zawierać treści opisujących czynności, do których wykonywania uprawniony jest tylko lekarz weterynarii”. Należy stwierdzić, że takie unormowanie nie powinno w ogóle znaleźć się w kodeksie etyki zawodowej. Organy samorządu zawodowego nie są upoważnione do tego, aby narzucać swoim członkom, w jakim czasopiśmie mogą oni zamieszczać publikacje oraz jaki powinien być ich zakres. Można zakładać, że cytowany przepis ma zapobiegać sytuacjom, w których „instrukcja” wykonywania czynności lekarsko-weterynaryjnych zostałaby udostępniona osobom trzecim. Jednak możliwość zapoznania się z opisem czynności, do których wykonywania są uprawnieni wyłącznie lekarze weterynarii, w żaden sposób nie upoważnia do wykonywania takich czynności. Domniemany efekt „ochronny” jest też mało prawdopodobny, ponieważ każdy zainteresowany może przecież zapoznać się z taką publikacją w czasopiśmie uznanym za weterynaryjne, przy czym brakuje jednoznacznego kryterium, według którego można zakwalifikować dane czasopismo jako „weterynaryjne”³².

Jeśli chodzi o art. 9 KELW, stanowiący, że „lekarz weterynarii może informować o swojej przynależności do zawodowych i naukowych organizacji, zrzeszających lekarzy weterynarii”, trzeba uznać go za zbyteczny. Nie ma powodu, aby do takiego informowania lekarzowi weterynarii potrzebne było „zezwoleństwo” zawarte w KELW. Podobne zastrzeżenie odnosi się do art. 10 ust. 1 KELW, określającego, że lekarz weterynarii używa tytułów naukowych i zawodowych zgodnie z obowiązującym prawem. W razie usunięcia tego przepisu z KELW

³¹ Zob. ustawa z dnia 29 stycznia 2004 r. o Inspekcji Weterynaryjnej (Dz.U. z 2022 r., poz. 2629, z późn. zm.).

³² W art. 11 ust. 1 KELW posłużono się sformułowaniem „czasopisma zawodowe”, co dodatkowo utrudnia wykładnię postanowień tego aktu.

na lekarzach weterynarii nadal spoczywałby obowiązek przestrzegania prawa w zakresie używania tytułów naukowych i zawodowych.

Zgodnie z art. 28 ust. 1 KELW „tajemnicą zawodową objęte jest wszystko, o czym lekarz weterynarii dowiedział się w trakcie wykonywania czynności zawodowych”. Lekarza weterynarii oraz podległy mu personel pomocniczy obowiązuje tajemnica zawodowa, z której zwolnienie może nastąpić: 1) za zgodą właściciela lub opiekuna zwierzęcia, 2) w przypadku zagrożenia zdrowia publicznego, 3) gdy wymagają tego przepisy prawa (art. 28 ust. 2 KELW). Na tle przywołanych postanowień powstaje pytanie o systemowy kontekst regulacji dotyczącej tajemnicy zawodowej lekarzy weterynarii. W piśmiennictwie wskazuje się, że obowiązek zachowania tajemnicy zawodowej jest jedną z typowych instytucji charakteryzowanych w kontekście działalności profesji zaufania publicznego, mającą znaczenie dla ochrony wartości konstytucyjnych. Pojęcie to obejmuje obowiązki zewnętrzne (określające sytuację prawną osoby zobowiązanej do zachowania tajemnicy wobec organów władzy publicznej i osób trzecich) oraz wewnętrzne (skupiające się na ochronie tajemnicy zawodowej przez przedstawicieli profesji zaufania publicznego). W świetle Konstytucji RP tajemnica zawodowa jest nie tylko formą ochrony szczególnej „umowy” istniejącej pomiędzy wykonawcami zawodów zaufania publicznego a ich klientami, ale również instytucją służącą ochronie interesu publicznego³³.

Regulacja ustawowa tajemnicy zawodowej lekarzy weterynarii jest bardzo ograniczona. W myśl art. 28 ust. 3 ustawy z dnia 18 grudnia 2003 r. o zakładach leczniczych dla zwierząt³⁴ „wszelkie informacje uzyskane przez zakład leczniczy dla zwierząt w związku ze świadczoną usługą weterynaryjną, dotyczące posiadacza zwierzęcia i jego zwierzęcia, stanowią tajemnicę zawodową”. Przepisów na temat tajemnicy zawodowej nie ma natomiast w ustawie o zawodzie lekarza weterynarii. W przypadku zawodów zaufania publicznego uregulowania dotyczące tajemnicy zawodowej są zamieszczane w ustawach określających zasady ich wykonywania oraz obejmują – co do zasady – definicję tajemnicy zawodowej, osoby nią związane, a także wyjątki dopuszczające zwolnienia z tej tajemnicy³⁵. Przepisy ustawowe w zakresie tajemnicy zawodowej lekarzy weterynarii należy ocenić za niewystarczające z punktu widzenia standardu prawnej regulacji wykonywania zawodu zaufania publicznego. Przywołany przepis ustawy o zakładach leczniczych dla zwierząt nie obejmuje wszystkich form wykonywania zawodu lekarza weterynarii, jak również pomija istotne kwestie, takie jak zasady zwalniania z tajemnicy zawodowej. Wobec tego trzeba postulować *de lege ferenda* uzupełnienie tej luki przez ustawodawcę.

³³ Zob. K. Dąbrowski, *Zawody zaufania publicznego...*, s. 173–181.

³⁴ Tekst jedn. Dz.U. z 2019 r., poz. 24, z późn. zm.

³⁵ Zob. zwłaszcza art. 40 ustawy z dnia 5 grudnia 1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentysty (tekst jedn. Dz.U. z 2022 r., poz. 1731, z późn. zm.).

Powyższe rozważania wiążą się też z oceną treści art. 28 KELW. Rola tajemnicy zawodowej jako zagadnienia wywierającego wpływ na wykonywanie zawodu zaufania publicznego oraz pełniącego funkcje gwarancyjne wobec osób nienależących do samorządu zawodowego pozwala postawić tezę, że tajemnica ta powinna być przedmiotem szczegółowej regulacji ustawowej. Natomiast w postanowieniach KELW (tak jak w innych kodeksach etyki zawodowej) należałoby ująć kwestie doprecyzowujące zakres tajemnicy zawodowej, z zastrzeżeniem że może to dotyczyć wyłącznie osób wykonujących zawód zaufania publicznego. W tym kontekście trzeba zwrócić uwagę, że wątpliwość wywołuje nałożenie w art. 28 KELW obowiązku w zakresie tajemnicy zawodowej na „personel pomocniczy”. Omawiany kodeks nie jest aktem prawnym adresowanym do osób niebędących lekarzami weterynarii, nawet gdy podlegają im w ramach wykonywanej pracy. Samorząd lekarzy weterynarii nie powinien więc przyjmować przepisów nakładających obowiązki na osoby inne niż lekarze weterynarii, gdyż jego uchwały (jako akty wewnętrznie obowiązujące) wiążą wyłącznie członków tego samorządu. W analizowanym przypadku nie wyklucza to przyjęcia unormowania, zgodnie z którym lekarz weterynarii miałby zobowiązywać osoby z nim współpracujące do zachowania poufności w sprawach objętych tajemnicą zawodową, jednak powinno to być domeną przepisów ustawowych.

Jak stanowi art. 32 KELW, uczestnictwo lekarza weterynarii w doświadczeniach z użyciem żywych zwierząt jest dopuszczalne tylko wtedy, gdy ich przeprowadzenie jest niezbędne w diagnostyce lub dydaktyce, a w badaniach naukowych przewiduje się, że przyniosą one korzyści dla zdrowia ludzi lub zwierząt oraz gdy zachowane są obowiązujące w tym zakresie przepisy prawa. Zasady przeprowadzania doświadczeń na zwierzętach reguluje ustawa z dnia 15 stycznia 2015 r. o ochronie zwierząt wykorzystywanych do celów naukowych lub edukacyjnych³⁶. W art. 3 tej ustawy wymieniono cele, które uzasadniają wykonanie procedury, w tym w ramach doświadczeń. Wskazane tam cele wykraczają poza zakres opisany w art. 32 KELW, gdyż obejmują m.in. prowadzenie badań z zakresu medycyny sądowej (pkt 1 lit. d) oraz ochronę środowiska naturalnego w interesie zdrowia lub dobrostanu ludzi i zwierząt (pkt 4). W postanowieniach KELW nie wolno modyfikować zakresu obowiązywania przepisów ustawowych wiążących lekarzy weterynarii, dlatego, aby zachować spójność z wymogami ustalonymi w przywołanej ustawie, konieczne jest znowelizowanie art. 32 tego kodeksu.

Artykuł 42 ust. 1 KELW określa, że lekarz weterynarii, pełniący funkcję organu administracji publicznej, wyznaczając do wykonywania czynności urzędowych, kieruje się kompetencją zainteresowanych lekarzy weterynarii i bierze pod uwagę ich racje. W związku z tym unormowaniem trzeba zauważyć, że lekarze weterynarii pełniący funkcje organów administracji publicznej (przez co należy rozumieć przede wszystkim Inspekcję Weterynaryjną) wykonują swoje

³⁶ Tekst jedn. Dz.U. z 2021 r., poz. 1331, z późn. zm.

obowiązki na podstawie i w granicach określonych ustawami³⁷ oraz innymi aktami powszechnie obowiązującego prawa. Można przyjąć, że wyznaczanie lekarzy weterynarii do „wykonywania czynności urzędowych” oznacza wyznaczanie lekarzy weterynarii niebędących pracownikami Inspekcji Weterynaryjnej do wykonywania ustawowych zadań tej inspekcji (np. szczepień ochronnych i badań rozpoznawczych) na podstawie ustawy o Inspekcji Weterynaryjnej, a także przepisów wykonawczych wydanych na jej podstawie³⁸. Zgodnie z art. 16 ust. 2 ustawy o Inspekcji Weterynaryjnej wyznaczenie do wykonania takich czynności następuje w drodze decyzji administracyjnej powiatowego lekarza weterynarii określającej rodzaj i zakres czynności przekazanych do wykonania. Prowadzi to do wniosku, że błędem jest określenie w art. 42 ust. 1 KELW przesłanek podejmowania takich decyzji w postaci „kierowania się kompetencją zainteresowanych lekarzy weterynarii” i „brania pod uwagę ich racji”. Kodeks etyki zawodowej nie powinien bowiem zawierać postanowień, które tworzą dodatkowe warunki wykonywania zadań przez organ administracji publicznej, w szczególności w zakresie wydawania decyzji administracyjnej³⁹.

W nawiązaniu do powyższego warto zasygnalizować, że spełnienie przez lekarzy weterynarii zatrudnionych w Inspekcji Weterynaryjnej wszystkich wymagań wynikających z uchwał organów samorządu lekarsko-weterynaryjnego, w szczególności zaś KELW, nie jest proste⁴⁰. Zdaniem Trybunału Konstytucyjnego nie sposób jest wykluczyć występowania napięć i konfliktów między należytym wykonywaniem zawodu lekarza weterynarii i roli urzędnika czy pracownika administracji publicznej, ale to właśnie przynależność do samorządu wszystkich osób wykonujących zawód lekarza weterynarii powinna zapobiegać powstawaniu tego rodzaju konfliktów, a przynajmniej eliminować część ich przyczyn lub łagodzić ich skutki⁴¹. Wprawdzie, co zaznaczono wyżej, nie można modyfikować obowiązków nałożonych na lekarzy weterynarii wykonujących obowiązki w ramach Inspekcji Weterynaryjnej, jednakże wskazany problem powinien stać się przedmiotem refleksji w przypadku podjęcia prac nad znowelizowaniem KELW.

³⁷ Zob. ustawa z dnia 29 stycznia 2004 r. o Inspekcji Weterynaryjnej.

³⁸ Zob. rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 10 sierpnia 2022 r. w sprawie warunków i wysokości wynagrodzenia za wykonywanie czynności przez lekarzy weterynarii i inne osoby wyznaczone przez powiatowego lekarza weterynarii (Dz.U. poz. 1684).

³⁹ Tego aspektu, jak się wydaje, nie dostrzegł Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 3 marca 2011 r., III ZS 2/11, Legalis, traktując art. 42 ust. 1 KELW jako unormowanie, które łącznie z art. 16 ust. 1 ustawy o Inspekcji Weterynaryjnej reguluje kwestię wyznaczania lekarzy weterynarii do czynności urzędowych.

⁴⁰ Zob. M. Lisowska, J. Szarek, M. Białek, A. Borowski, *Czy można być etycznym lekarzem, będąc pracownikiem Inspekcji Weterynaryjnej?*, „Życie Weterynaryjne” 2012, nr 7, s. 554.

⁴¹ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 22 maja 2001 r., K 37/00, OTK 2001, nr 4, poz. 86.

Podobne do podniesionych powyżej zastrzeżenia nasuwa art. 44 KELW, w myśl którego nauczyciele akademicki, będący lekarzami weterynarii, powinni swoim postępowaniem dawać przykład do naśladowania i przekazywać studentom weterynarii zasady KELW. Brakuje podstaw do nałożenia na mocy kodeksu etyki zawodowej dodatkowych obowiązków na lekarzy weterynarii będących nauczycielami akademickimi. Po pierwsze, w KELW powinny być unormowane kwestie związane z wykonywaniem zawodu lekarza weterynarii, a nie inną działalnością osób wykonujących (mających prawo wykonywania) ten zawód. Po drugie, można uznać, że przywołane postanowienie narusza zasadę równości, która wymaga, aby wszystkie osoby charakteryzujące się tą samą cechą relewantną (w tym przypadku – należące do tej samej grupy zawodowej) były traktowane równo (jednakowo)⁴². Po trzecie, obowiązki i uprawnienia nauczycieli akademickich są unormowane w odrębnych przepisach ustawowych⁴³, więc niedopuszczalne jest wkraczanie w tę materię przez akt niższego rzędu, jakim jest KELW.

5. OCENA ZGODNOŚCI KELW Z KONSTYTUCJĄ RP

W myśl art. 40 ust. 1 KELW lekarz weterynarii nie może wypowiadać publicznie niekorzystnych ocen o działalności zawodowej innego lekarza weterynarii lub dyskredytować go w jakikolwiek sposób. W kontekście tej regulacji należy przypomnieć, że Trybunał Konstytucyjny orzekł o niezgodności z Konstytucją RP bardzo podobnego przepisu Kodeksu etyki lekarskiej. Uznał on, że art. 52 ust. 2 Kodeksu etyki lekarskiej⁴⁴ w związku z art. 15 pkt 1, art. 41 i art. 42 ust. 1 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o izbach lekarskich⁴⁵ w zakresie, w jakim zakazuje

⁴² Z konstytucyjnej zasady równości wynika obowiązek równego traktowania podmiotów (adresatów norm), które w równym stopniu charakteryzują się cechą relewantną z punktu widzenia danego stosunku prawnego. Nie jest zatem dopuszczalne tworzenie prawa, które różnicuje sytuację prawną podmiotów będących w takiej samej sytuacji faktycznej. Zob. m.in. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 5 października 2005 r., SK 39/05, OTK-A 2005, nr 9, poz. 99.

⁴³ Art. 115 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. z 2022 r., poz. 574, z późn. zm.) stanowi: „1. Do podstawowych obowiązków nauczyciela akademickiego będącego pracownikiem: 1) dydaktycznym – należy kształcenie i wychowywanie studentów lub uczestniczenie w kształceniu doktorantów; 2) badawczym – należy prowadzenie działalności naukowej lub uczestniczenie w kształceniu doktorantów; 3) badawczo-dydaktycznym – należy prowadzenie działalności naukowej, kształcenie i wychowywanie studentów lub uczestniczenie w kształceniu doktorantów. 2. Nauczyciel akademicki jest obowiązany do uczestniczenia w pracach organizacyjnych na rzecz uczelni oraz stałego podnoszenia kompetencji zawodowych”.

⁴⁴ Przepis ten określał, że „lekarz powinien zachować szczególną ostrożność w formułowaniu opinii o działalności zawodowej innego lekarza, w szczególności nie powinien publicznie dyskredytować go w jakikolwiek sposób”.

⁴⁵ Dz.U. nr 30, poz. 158, z późn. zm.

zgodnych z prawdą i uzasadnionych ochroną interesu publicznego wypowiedzi publicznych na temat działalności zawodowej innego lekarza, jest niezgodny z art. 54 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 i art. 17 ust. 1 Konstytucji RP⁴⁶. Na tle tego rozstrzygnięcia postawiono tezę, że postanowienia kodeksu etyki zawodowej mogą potencjalnie naruszać konstytucyjne wolności i prawa, stąd powinno się je objąć domniemaniem normatywności, a w konsekwencji uznać kognicję Trybunału Konstytucyjnego w ich sprawie⁴⁷. Dokładniejsza analiza art. 40 ust. 1 KELW wymagałaby obszerniejszego opracowania, niemniej wydaje się prawdopodobne, że mógłby on zostać uznany za niezgodny z przywołanymi przepisami Konstytucji RP.

Jak stanowi art. 7 KELW, lekarz weterynarii nie używa i nie zezwala na używanie swojego nazwiska i tytułu zawodowego do reklamowania towarów i usług. W nawiązaniu do treści przywołanego postanowienia trzeba odnotować, że reklama nie jest pojęciem jednolicie zdefiniowanym w polskim prawie⁴⁸ ani w prawie Unii Europejskiej⁴⁹. Według przedstawicieli doktryny reklama jest aktem przekazu informacji o charakterze perswazyjnym, który jest adresowany do potencjalnego odbiorcy, a którego przedmiotem są towary lub usługi oferowane na rynku⁵⁰. Intencje autorów art. 7 KELW zasługują na aprobatę, gdyż korzystanie z wizerunku osoby wykonującej zawód zaufania publicznego w reklamie (np. leków) może potencjalnie wprowadzić klienta w błąd⁵¹. Wątpliwości budzi jednak wprowadzenie takiego zakazu w akcie takim jak KELW, a także brak precyzji w jego sformułowaniu⁵².

Zakazu udziału w reklamie określonych osób nie należy mylić z zakazem reklamowania danego towaru lub danej usługi, niemniej kwestie te mają w pew-

⁴⁶ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 23 kwietnia 2008 r., SK 16/07, OTK-A 2008, nr 3, poz. 45.

⁴⁷ M. Zubik, *Glosa...*, s. 239.

⁴⁸ Szeroko na ten temat zob. J. Dudzik, R. Skubisz, *Komentarz do art. 16*, (w:) J. Szwaja (red.), *Ustawa o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji. Komentarz*, Legalis/el. 2019.

⁴⁹ Przykładowo, zgodnie z art. 2 lit. a dyrektywy 2006/114/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 12 grudnia 2006 r. dotyczącej reklamy wprowadzającej w błąd i reklamy porównawczej (Dz.Urz. UE L nr 376 z 2006 r., s. 21, z późn. zm.) „reklama” oznacza przedstawienie w jakiegokolwiek formie w ramach działalności handlowej, gospodarczej, rzemieślniczej lub wykonywania wolnych zawodów w celu wspierania zbytu towarów lub usług, w tym nieruchomości, praw i zobowiązań.

⁵⁰ A. Masiota, J. Masiota, *Zakaz reklamy a prawo do rzetelnej informacji (w świetle przepisów o adwokaturze)*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2002, z. 4, s. 51.

⁵¹ W myśl art. 16 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 16 kwietnia 1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji (Dz.U. z 2022 r., poz. 1233, z późn. zm.) czynem nieuczciwej konkurencji w zakresie reklamy jest reklama wprowadzająca klienta w błąd i mogąca przez to wpłynąć na jego decyzję co do nabycia towaru lub usługi.

⁵² W przepisie tym jest mowa o „towarach i usługach”, bez powiązania ich z wykonywaniem zawodu lekarza weterynarii. Językowa wykładnia prowadzi do wniosku, że lekarzowi weterynarii nie wolno w ogóle brać udziału lub „użyczać” swojego nazwiska do jakiegokolwiek reklamy, co jeszcze pogłębia wątpliwości dotyczące tego zakazu.

nym stopniu zbliżony charakter. W piśmiennictwie wskazuje się, że podstawową zasadą konstytucyjną, która reguluje działalność reklamową, jest określona w art. 20 Konstytucji RP zasada wolności gospodarczej. Z kolei art. 22 Konstytucji RP przewiduje, że ograniczenie swobody działalności gospodarczej jest dopuszczalne tylko w drodze ustawy i tylko ze względu na ważny interes społeczny. W świetle wymienionych postanowień konstytucyjnych zakaz reklamowania towarów (np. leków) stanowi ograniczenie swobody działalności gospodarczej uzasadnione względami ochrony zdrowia publicznego. Ograniczenia działalności reklamowej, jako wyjątek od swobody rangi konstytucyjnej, powinny być uregulowane w ustawach w sposób precyzyjny i interpretowane w praktyce bardzo wąsko⁵³.

Zasadą konstytucyjną odnoszącą się do działalności reklamowej jest też zasada swobody wypowiedzi. Artykuł 54 Konstytucji RP stanowi, że każdemu zapewnia się wolność wyrażania swoich poglądów oraz pozyskiwania i rozpowszechniania informacji, w tym także o charakterze gospodarczym. Zgodnie z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP wszelkie ograniczenia wolności konstytucyjnych mogą nastąpić tylko wtedy, gdy są konieczne w demokratycznym państwie, m.in. dla jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego lub ochrony zdrowia. Jak wynika z orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego, odstępstwa od wolności konstytucyjnych są dozwolone, gdy przemawiają za tym inne normy, zasady lub wartości konstytucyjne, a stopień tego ograniczenia jest proporcjonalny do rangi interesu, któremu ograniczenie to ma służyć⁵⁴.

Biorąc powyższe pod uwagę, należy uznać, że wprowadzenie zakazu udziału lekarzy weterynarii w reklamowaniu towarów i usług na mocy aktu wewnętrznego samorządu zawodowego jest nieuprawnione. Zagadnienie to powinno zostać uregulowane w przepisach rangi ustawowej i spełniać wskazane wymagania konstytucyjne.

6. DODATKOWE UWAGI DOTYCZĄCE POSTANOWIEŃ KELW

W art. 2 KELW stwierdzono, że „lekarza weterynarii, wykonującego zawód zaufania publicznego, obowiązują zasady etyki i deontologii oraz dobrych obyczajów”. Trzeba zauważyć, że w tym miejscu powinna być mowa o zasadach etyki i deontologii weterynaryjnej, ponieważ właśnie te zasady są – stosownie do art. 37 pkt 1 u.z.l.w. – przedmiotem KELW. Odwołanie się do zasad etyki i deon-

⁵³ D. E. Harasimiuk, *Zakazy reklamy towarów w prawie europejskim i polskim*, Warszawa 2011, s. 53.

⁵⁴ *Ibidem*, s. 53.

tologii jest zatem nieprecyzyjne, chociaż związek pomiędzy ogólnymi zasadami etyki a zasadami etyki zawodowej jest niewątpliwy⁵⁵.

Co się tyczy przywołanego w art. 2 KELW pojęcia „dobre obyczaje”, zalicza się ono do klauzul generalnych, tzn. pojęć niedookreślonych, odsyłających do systemu ocen lub norm o charakterze pozaprawnym. Zgodnie ze stanowiskiem Sądu Najwyższego istotą i funkcją wszelkich klauzul generalnych w prawie cywilnym jest możliwość uwzględnienia różnego rodzaju okoliczności faktycznych, które nie mogą być oceniane raz na zawsze i w sposób jednakowy, w oderwaniu od konkretnego stanu faktycznego⁵⁶. Ocenę zgodności z dobrymi obyczajami przeprowadza się z punktu widzenia zachowań społecznie pożądanых i praktykowanych, przynajmniej przez większość ocenianej grupy, co pozwala określić, kiedy pożądane jest powstrzymanie się od określonych zachowań⁵⁷. Pojęcie dobrych obyczajów jest często utożsamiane z zespołem norm etyczno-moralnych postępowania w działalności gospodarczej⁵⁸. Wskazuje się, że każda działalność gospodarcza (każda branża) wykształca swoje własne dobre obyczaje⁵⁹. Pojęcie „dobrych obyczajów” może być więc rozumiane jako ukształtowany w danej grupie zawodowej sposób postępowania przy wykonywaniu zawodu. Wymagałoby wszakże pogłębionego badania, czy rozumienie tego pojęcia, w szczególności w orzecznictwie weterynaryjnych sądów dyscyplinarnych, jest jednolite.

Art. 3 KELW nakłada na lekarza weterynarii obowiązek dbania o „godność zawodu lekarza weterynarii”. Postanowienie to nie dotyczy wprost ani wykonywania zawodu, ani relacji z osobami trzecimi, można je natomiast zakwalifikować do sfery etyki zawodowej, która pełni funkcję dbania o społeczny wizerunek danego zawodu, a nawet nadawania jego wykonywaniu cech posłannictwa⁶⁰. Z punktu widzenia samorządu zawodowego oraz jego członków realizacja takiego postulatu wydaje się słuszna. Trzeba przy tym odnotować, że „godność zawodu” to kolejny przykład klauzuli generalnej, której jednolita interpretacja może sprawiać trudności w praktyce orzeczniczej sądów dyscyplinarnych. Jedną z kluczowych kwestii do rozstrzygnięcia pozostaje na przykład, czy pojęcie to powinno być oceniane wyłącznie z perspektywy członków samorządu zawodowego lekarzy weterynarii, czy w sposób bardziej zbiektywizowany (tj. z uwzględnieniem ocen wyrażanych przez osoby trzecie).

⁵⁵ Pogląd ten jest od dawna ugruntowany w piśmiennictwie – zob. np. I. Lazari-Pawłowska, *Etyka zawodowa*, „Etyka” 1969, nr 4, s. 58–90.

⁵⁶ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23 kwietnia 2004 r., I CK 550/03, LEX nr 188472.

⁵⁷ Zob. A. Żurawik, *Klauzula generalna „dobrych obyczajów” – ujęcie teoretyczne*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2009, z. 1, s. 49.

⁵⁸ Zob. R. Stefanicki, *Dobre obyczaje w prawie polskim*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2002, nr 5, s. 23.

⁵⁹ M. Knypl, K. Trzcinski, *Znaczenie zwyczajów i dobrych obyczajów w prawie cywilnym i handlowym*, „Przegląd Prawa Handlowego” 1997, nr 8, s. 15.

⁶⁰ Por. E. Zielińska, *Komentarz do art. 4*, (w:) E. Zielińska (red.), *Ustawa o zawodach lekarza i lekarza dentysty. Komentarz*, Warszawa 2008, s. 63.

Z art. 4 KELW dowiadujemy się, że lekarza weterynarii, jako członka społeczności zawodowej, powinna cechować wiedza zawodowa, rzetelność, uczciwość i wysoka kultura osobista. O ile wymagania dotyczące wiedzy zawodowej, rzetelności i uczciwości wiążą się z wykonywaniem zawodu, można zastanowić się, czy „wysoka kultura osobista” to cecha w tym obszarze adekwatna. Można ją wprawdzie uznać za pożądaną w przypadku zawodu zaufania publicznego, jednak niedookreśloność tego pojęcia prowadzi do wniosku, że jest ono trudne do zweryfikowania w trakcie postępowania dyscyplinarnego. W razie fachowego i uczciwego wykonywania zawodu lekarza weterynarii zarzut zachowania, które nie jest nacechowane „wysoką kulturą osobistą”, mógłby stać się samoistną przesłanką pociągnięcia lekarza do odpowiedzialności dyscyplinarnej. Wydaje się to zbyt daleko idącą ingerencją w sferę niezwiązaną bezpośrednio z wykonywaniem zawodu.

W myśl art. 6 ust. 1 zd. 2 KELW „pożyczany jest udział lekarza weterynarii w działalności towarzystw naukowych oraz organizacji zawodowych”. Jeżeli posłużenie się pojęciem „pożyczany” rozumieć jako swego rodzaju postulat adresowany do lekarzy weterynarii, to kodeks etyki zawodowej nie jest właściwym aktem do jego formułowania. Co ważne, zakres przywołanego przepisu zdaje się wykraczać poza sferę uprawnień organów samorządu zawodowego. Uczestniczenie w działalności towarzystw naukowych oraz organizacji zawodowych z pewnością może być cennym doświadczeniem zawodowym, nie mieści się wszakże w zakresie regulacyjnym KELW, przede wszystkim ze względu na to, że nie dotyczy wykonywania zawodu lekarza weterynarii.

Uwagę przykuwa też treść art. 11 ust. 1 KELW. W pierwszym zdaniu tego przepisu na lekarza weterynarii nałożono obowiązek dbania o autorytet samorządu zawodowego. Jego zdanie drugie stanowi zaś, że krytykę organów i członków samorządu może prowadzić wyłącznie w izbach lekarsko-weterynaryjnych, na posiedzeniach weterynaryjnych towarzystw zawodowych, a także na łamach czasopism zawodowych. Przytoczone postanowienia KELW wydają się mieć na celu ochronę samorządu zawodowego, a nie godności zawodu lekarza weterynarii. Nie ma podstaw do tego, aby ograniczać możliwość krytyki organów i członków samorządu lekarzy weterynarii. Istotą problemu powinno być to, czy taka krytyka jest uzasadniona (np. poparta merytorycznymi argumentami), a nie to, w jakim gronie lub na jakich łamach zostaje wyrażona.

Ponadto zastrzeżenie nasuwa art. 25 ust. 2 KELW, który stanowi, że lekarz weterynarii nie może bez uzasadnienia wypowiadać krytycznych opinii o produktach leczniczych i materiałach medycznych. Warto zwłaszcza zauważyć, że zakres tego przepisu w niewielkim stopniu wiąże się z powierzoną samorządowi zawodowemu sferą „sprawowania pieczy nad należyтым wykonywaniem zawodu w granicach interesu publicznego i dla jego ochrony”. Problematyczne jest posłużenie się sformułowaniem „bez uzasadnienia”, ponieważ można je interpretować jako konieczność przedstawienia własnej, subiektywnej oceny (wyni-

kającej np. z jednorazowego użycia danego produktu lub materiału) albo oceny mającej podstawę w potwierdzonych danych (uzyskanych np. w wyniku badań naukowych). Co więcej, na kanwie przywołanego unormowania za niejasne trzeba uznać ograniczenie go do „wypowiadania” krytycznych opinii, nasuwa się bowiem *a contrario* wniosek, że dozwolone jest wyrażanie takich opinii na piśmie.

Kolejne pytanie powstaje w związku z art. 30 ust. 4 KELW, w myśl którego lekarz weterynarii przeciwstawia się niewłaściwym zachowaniom wobec zwierząt i korzysta z uprawnień przysługujących mu w tym zakresie. Użycie wyrażenia „przeciwstawia się” powoduje trudności interpretacyjne, gdyż może sugerować zobligowanie lekarza weterynarii do podjęcia bezpośrednich działań. Trzeba natomiast zauważyć, że na mocy KELW lekarz weterynarii nie uzyskuje dodatkowych kompetencji, co zresztą wyraża dalsza część przytoczonego postanowienia. A zatem w przypadku dowiedzenia się o niewłaściwym traktowaniu zwierząt lekarz weterynarii jest obowiązany wyłącznie do podjęcia działań mających podstawę w obowiązujących przepisach. W tym kontekście warto przywołać przepisy art. 7 ust. 1 i 1a ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt⁶¹, zgodnie z którymi po uzyskaniu informacji od lekarza weterynarii, że zachodzi przypadek znęcania się nad zwierzęciem, zwierzę może być czasowo odebrane właścicielowi lub opiekunowi na podstawie, podejmowanej z urzędu, decyzji wójta (burmistrza, prezydenta miasta) właściwego ze względu na miejsce pobytu zwierzęcia.

7. WNIOSKI

W świetle powyższych rozważań można stwierdzić, że obowiązujący KELW jest obarczony wieloma usterkami o charakterze prawnym. Część z nich jest skutkiem wykroczenia poza sferę dopuszczalnej regulacji, inne wynikają z niedochowania wymaganego standardu konstytucyjnego lub nieprecyzyjnego formułowania jego postanowień. Należy w szczególności odnotować, że w KELW nie powinny znajdować się regulacje adresowane do osób niebędących lekarzami weterynarii, ponieważ aktem prawa wewnątrznie obowiązującego nie wolno nakładać obowiązków na osoby trzecie. Jeśli natomiast chodzi o lekarzy weterynarii, to z kodeksu etyki zawodowej należałoby usunąć postanowienia, które nie mają związku z wykonywaniem zawodu lekarza weterynarii ani z przynależnością do samorządu lekarsko-weterynaryjnego. Omówiony kodeks narusza niektóre przepisy Konstytucji RP, a także przepisy ustawowe, co może spowodować uchylenie jego niektórych postanowień w przypadku poddania go kontroli przez

⁶¹ Tekst jedn. Dz.U. z 2022 r., poz. 572, z późn. zm.

Trybunał Konstytucyjny. Ponadto poszczególne regulacje KELW nie dochowują standardów prawidłowej legislacji, nie tylko ze względu na naruszenie zasad techniki prawodawczej, lecz także ich niedoprecyzowane brzmienie prowadzące do wątpliwości interpretacyjnych. Biorąc pod uwagę charakter przedstawionego aktu prawnego, trzeba też uznać, że nie powinno w nim być przepisów, których przestrzegania trudno jest wyegzekwować w drodze postępowania dyscyplinarnego.

Dolegliwe konsekwencje naruszenia zasad etyki weterynaryjnej, łącznie z pozbawieniem prawa wykonywania zawodu lekarza weterynarii, powinny skłaniać do dopracowania aktu normatywnego, w którym skodyfikowano te zasady. W konsekwencji należy postulować poddanie KELW gruntowej analizie prawnej i merytorycznej, której efektem będzie nowelizacja tego aktu albo – co wydaje się lepszym rozwiązaniem – zastąpienie go nowym kodeksem. Poprawiony kodeks etyki zawodowej lekarzy weterynarii powinien zostać opracowany zgodnie z zasadami techniki prawodawczej oraz realizować przedstawione wyżej postulaty. W szczególności należałoby usunąć z kodeksu postanowienia nasuwające wątpliwości odnośnie do zgodności z Konstytucją RP, w większym stopniu uwzględnić w nim specyfikę wykonywania w różnych formach zawodu lekarza weterynarii oraz dochować staranności w formułowaniu przepisów, aby ich adresaci mieli jasność co do nałożonych obowiązków.

REFERENCES

Literatura:

- Bartkowiak L., Maksymiuk T., *Budowa i funkcje kodeksu etyki zawodowej na przykładzie Kodeksu etyki lekarskiej*, „Medyczna Wokanda” 2018, nr 11
- Biliński M., *Podstawy aksjologiczne regulacji wykonywania tzw. zawodów zaufania publicznego*, (w:) A. Powałowski (red.), *Aksjologia publicznego prawa gospodarczego*, Warszawa 2022
- Dąbrowski K., *Zawody zaufania publicznego na gruncie Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.*, Legalis/el. 2022
- Dudzik J., Skubisz R., *Komentarz do art. 16*, (w:) J. Szwaja (red.), *Ustawa o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji. Komentarz*, Legalis/el. 2019
- Górski A., Pannert M., *Standard wykonywania zawodu lekarza*, (w:) A. Górski, M. Grassmann, E. Sarnacka (red.), *Standard wykonywania zawodów medycznych*, Warszawa 2019
- Harasimiuk D. E., *Zakazy reklamy towarów w prawie europejskim i polskim*, Warszawa 2011
- Helios J., Jedlecka W., *Rola lekarza weterynarii w ochronie zwierząt i ich praw*, (w:) J. Helios, W. Jedlecka, A. Ławniczak, *Aspekty prawne, filozoficzne oraz religijne ochrony roślin i zwierząt – wybrane zagadnienia*, Wrocław 2016

- Helios J., *Rola deontologii weterynaryjnej w ochronie zwierząt i ich praw*, „Przegląd Prawa i Administracji” 2017, t. 108
- Knypl M., Trzeciński K., *Znaczenie zwyczajów i dobrych obyczajów w prawie cywilnym i handlowym*, „Przegląd Prawa Handlowego” 1997, nr 8
- Korytowska A., *Problem zgodności Kodeksu Etyki Lekarskiej z Konstytucją RP*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2009, z. 1
- Król P., *Metoda regulacji na gruncie ustawy o zawodzie lekarza weterynarii*, (w:) J. Zimmermann (red.), *Wartości w prawie administracyjnym*, LEX/el. 2015
- Kubiak R., *Kodeks Etyki Lekarskiej. Odcinek 3: Czy zasady Kodeksu Etyki Lekarskiej obowiązują lekarza?*, „Medycyna Praktyczna” 2013, nr 3
- Kulesza M., Niziołek M., *Etyka służby publicznej*, Warszawa 2010
- Lazari-Pawłowska I., *Etyka zawodowa*, „Etyka” 1969, nr 4
- Lisowska M., Szarek J., Białek M., Borowski A., *Czy można być etycznym lekarzem, będąc pracownikiem Inspekcji Weterynaryjnej?*, „Życie Weterynaryjne” 2012, nr 7
- Łabieniec P., *Etyka – etyka zawodowa – prawo (zarys problematyki)*, „Prokurator” 2002, nr 2
- Łuków P., *Granice zgody: autonomia zasad i dobro pacjenta*, Warszawa 2005
- Masiota A., Masiota J., *Zakaz reklamy a prawo do rzetelnej informacji (w świetle przepisów o adwokaturze)*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2002, z. 4
- Skuczyński P., *Etyka adwokatów i radców prawnych*, Warszawa 2016
- Stefanicki R., *Dobre obyczaje w prawie polskim*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2002, nr 5
- Sylwestrzak D., *Ochrona praw jednostki przed sądem administracyjnym w sprawach dyscyplinarnych*, Warszawa 2022
- Szydło M., *Komentarz do art. 17*, (w:) M. Safjan, L. Bosek (red.), *Konstytucja RP. Komentarz do art. 1–86*, t. 1, Legalis/el. 2016
- Tymiński R., *Przestrzeganie zasad etyki lekarskiej*, (w:) R. Tymiński, *Wykonywanie zawodu lekarza i lekarza dentystry. Aspekty administracyjnoprawne*, LEX/el. 2019
- Wierczyński G., *Redagowanie i ogłaszanie aktów normatywnych. Komentarz*, LEX/el. 2010
- Wyrembak J., *Naruszenie zasad etyki lub deontologii jako podstawa odpowiedzialności zawodowej lekarza*, „Studia Iuridica” 2004, t. XLIII
- Zacharzewski K., *Wpływ kodeksów deontologicznych na powstanie, treść i wykonywanie zobowiązań umownych*, (w:) E. Gniewek, K. Górską, P. Machnikowski (red.), *Zaciąganie i wykonywanie zobowiązań*, Warszawa 2010
- Zielińska E., *Komentarz do art. 4*, (w:) E. Zielińska (red.), *Ustawa o zawodach lekarza i lekarza dentystry. Komentarz*, Warszawa 2008
- Zubik M., *Glosa do wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 23 kwietnia 2008 r. (sygn. akt SK 16/07)*, „Przegląd Sejmowy” 2008, nr 6
- Żurawik A., *Klauzula generalna „dobrych obyczajów” – ujęcie teoretyczne*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2009, z. 1

Orzecznictwo:

- Orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego z dnia 7 czerwca 1989 r., U 15/88, OTK 1989, nr 1, poz. 10

Postanowienie Trybunału Konstytucyjnego z dnia 7 października 1992 r., U 1/92, OTK 1992, nr 2, poz. 38

Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 22 maja 2001 r., K 37/00, OTK 2001, nr 4, poz. 86

Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 18 marca 2003 r., K 50/01, OTK-A 2003, nr 3, poz. 21

Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 5 października 2005 r., SK 39/05, OTK-A 2005, nr 9, poz. 99

Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 23 kwietnia 2008 r., SK 16/07, OTK-A 2008, nr 3, poz. 45

Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 29 kwietnia 2020 r., SK 24/19, OTK-A 2020, poz. 19

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23 kwietnia 2004 r., I CK 550/03, LEX nr 188472

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 3 marca 2011 r., III ZS 2/11, Legalis

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 maja 2016 r., III ZS 5/13, LEX nr 1318425